Јове Кекеновски

СОВРЕМЕНИ ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМИ

Јове Кекеновски

СОВРЕМЕНИ ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМИ

Рецензенти:

Проф. д-р Игор Јанев, Научен советник, Институт за политички студии, Белград

Проф. д-р Борис Манов – декан на Филозофскиот факултет на универзитетот „Неофит Рилски", од Благоевград, Република Бугарија

Проф. д-р Васко Наумовски – амбасадор на Република Македонија во САД

Габриел Атанасов – в.д. амбасадор на Република Македонија во Република Франција (министер советник),

Рефет Хајдари – в.д. амбасадор на Република Македонија во Швајцарија

Издавач

КНИГОИЗДАТЕЛСТВО МАТИЦА МАКЕДОНСКА - СКОПЈЕ

Главен уредник
Раде Силјан

Ликовен уредник
Илина Шаревска

Лектура
Здравко Ќорвезироски

Електронска реализација
Методија Николовски

Јове Кекеновски

СОВРЕМЕНИ ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМИ

матица

Огромна и неизмерна благодарност за пружената помош при разработката на политичките системи до:

- Оливер Шамбевски – поранешен амбасадор на Република Македонија во Република Италија и Народна Република Кина,
- Јасмин Ќахил - вршител на должноста амбасадор на Република Македонија во Обединетото Кралство Велика Британија и Северна Ирска,
- Кинескиот институт„Конфуциј" при Универзитетот Св.„Кирил и Методиј" - Скопје,
- Д-р Тони Атанасовски – поранешен амбасадор на Република Македонија во Република Индија,
- Миодраг Константинов, графички дизјанер

СОДРЖИНА

I. ПОИМОТ ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ ... 3
1. Вовед ... 3
2. Дефиниции на политичкиот систем ... 5
3. Политичкиот систем и други сродни поими ... 8
4. Основна класификација и видови политички системи ... 10
5. Видови политички системи според внатрешната организација и меѓусебните односи на трите основни облици на власт (законодавна, извршна и судска власт) ... 15
5.1. Парламентарен систем ... 15
5.1.1. Поимот парламентаризам ... 15
5.1.2. Еволуција на парламентаризмот ... 18
5.1.3. Облици парламентарен систем ... 22
5.1.4. Обележја на парламентаризмот ... 27
5.1.5. Основна институционална структура на парламентаризмот ... 29
5.1.5.1. Парламент во парламентарен систем ... 29
5.1.5.2. Влада во парламентарен систем ... 33
5.1.5.3. Шеф на држава во парламентарен систем ... 34
5.1.6. Парламентарен и партиски систем ... 35
5.1.6.1. Бипартизам ... 35
5.1.6.2. Коалиционен бипартизам ... 38
5.1.6.3. Мултипартизам ... 39
5.1.7. Однос помеѓу на владата и парламентарното мнозинство ... 40
5.2. Претседателски систем ... 43
5.2.1. Поим и значење на терминот претседателски систем ... 43
5.2.2. Деформации на претседателскиот систем ... 51
5.2.3. Облици претседателски систем ... 53
5.2.4. Обележја на претседателскиот систем ... 54
5.3. Полупретседателски (мешовит) политички систем ... 58

5.3.1. Настанување на полупретседателскиот систем 59
5.3.2. Основни карактеристики на полупретседателскиот систем 60
5.3.3. Овластувања на претседателот на државата во полупретседателските (мешовити) системи 62
5.4. Собраниски систем 64
5.4.1. Настанување на собранискиот систем 64
5.4.2. Облици собраниски систем 66
5.4.3. Основни карактеристики на собранискиот систем 70

II. ПОЛИТИЧКИОТ СИСТЕМ НА ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО ВЕЛИКА БРИТАНИЈА И СЕВЕРНА ИРСКА 72
1. Неколку факти за Обединетото Кралство 72
2. Кратка историска ретроспектива 74
2.1. Политички прото-конституционален и конституционален демократски период 76
2.1.1. Прв период на развој или период на функционирање на систем на апсолутна монархија до 1688 година 78
2.1.2. Период на развој од 1689 до 1832 година 79
2.1.3. Период на развој од 1832 година до крајот на XX век 81
2.1.4. Четврти период (80-тите години на XX, век па сè до денес) 82
3. Основни историски уставно-правни документи 82
3.1. Големата повелба за слободите од 1215 година – Magna Charta Libertatum 82
3.2. Инструмент за владеење од 1653 година – Кромвелов устав 84
3.3. Habeas Corpus Act од 1679 година 86
3.4. Закон за правата од 1689 година – (The Bill of Rights) 87
4. Уставот на Обединетото Кралство Велика Британија и Северна Ирска 88
4.1. Уставни правни правила (Law of the constitution) 91
4.2. Уставни конвенции (Conventions of the Constitution) 93
5. Организација на политичката власт 95
5.1. Вертикална организација на власта 96
5.1.1. Унитарна држава 96
5.1.2. Локална самоуправа во Обединетото Кралство 97

6. Хоризонтална организација на власта 102
6.1. Парламентот на Обединетото Кралство 102
6.2. Дом на лордови (House of Lords or House of Peers) 105
6.3. Долен дом (House of Commons – Дом на народни избраници) 111
6.3.1. Заседавање на Долниот дом (House of commons) 116
6.3.2. Законодавен процес 120
6.3.3. Предвремено распуштање на Долниот дом (House of commons)...123
7. Влада – кабинет на Обединетото Кралство 124
8. Пратенички прашања 132
9. Монарх (круна) 142
10. Таен совет (Совет за тајност) / Privy Council of the United Kingdom (Her Majesti's Most Honourable Privy Council) 139
11. Краток приказ на функционирањето на државите-членки на Обединетото Кралство Велика Британија и Северна Ирска од хоризонтален аспект на организација на власта 142
12. Судството во Обединетото Кралство Велика Британија и Северна Ирска 158
12.1. Врховен суд на Обединетото Кралство и судовите во Англија и Велс 159
12.2. Судови во Шкотска 163
12.3. Судови во Северна Ирска 165
13. Политички партии 165
13.1. Конзервативна и унионистичка партија на Велика Британија и Северна Ирска 169
13.1.1. Членство и идеологија 172
13.1.2. Структура и организација на Конзервативно-унионистичката партија 173
13.2. Лабуристичка партија 174
13.2.1. Кратка историја на Лабуристичката партија...177
13.2.2. Како функционира Лабуристичката партија?..178
13.3. Либерал-демократска партија (Liberal Democrats, скратено Lib – Dem) 181

13.3.1. Организациона структура на Либерално-демократската партија....187
13.4. Шкотска национална партија....189
13.5. Демократско-унионистичка партија на Северна Ирска....190
13.6. Plaid Cymru – Велшка партија....191
13.7. Шин Фејн....192
13.8. Партија на зелените на Англија и Велс....194
13.9. Независна партија на Обединетото Кралство....194
14. Наместо заклучок....207

III. ПОЛИТИЧКИОТ СИСТЕМ НА СОЕДИНЕТИТЕ АМЕРИКАНСКИ ДРЖАВИ....199
1. Неколку факти за Соединетите Американски Држави....199
2. Создавање на САД....201
3. Донесување на Уставот на САД....205
3.1. Основни карактеристики на Уставот на САД....209
4. Вертикална организација на власта во САД....212
4.1. Американски федерализам....212
4.2. Локална самоуправа во САД....217
4.2.1. Нивоа на организирање на локалната власт во САД....218
4.2.2. Локални власти за посебни намени....222
4.2.3. Метрополитенски области....225
4.2.4. Модели на организирање на локалните власти во САД....226
4.2.5. Надлежност и органи на локалната власт....228
5. Хоризонтална оганизација на власта во САД....230
5.1. Конгрес на САД....231
5.2. Организација и структура на Конгресот на САД....232
5.3. Претставнички дом (House of Representatives)....233
5.4. Сенат на САД (Senate)....238
5.5. Како работи Конгресот на САД?....246
6. Претседател на САД....251
6.1. Изборен колегиум....253
6.2. Прелиминарни избори – Внатрепартиски и избори во врвот на партијата (caucuses)....257

6.3. Одговорност на Претседателот на САД 259
6.4. Кабинет на Претседателот на САД....263
6.5. Пораки на Претседателот на САД 268
6.6. Законодавна иницијатива и право на вето....269
6.7. Водење на надворешната политика 271
6.8. Хронологија на избраните претседатели на САД 273
7. Потпретседател на САД....276
8. Изборни процедури во САД 276
8.1. Изборни администратори 277
8.2. Проблемот со броење на гласовите во 2000 год. и Законот за помош на Америка при гласањето (Help America Vote Act – HAVA) 279
9. Врховен суд на САД....282
9.1. Судска заштита на уставноста....284
9.2. Организациона поставеност на Врховниот суд на САД 287
9.3. Постапка пред Врховниот суд на САД 291
10. Граѓанска војна во САД и економска кризаод 1929 год. 294
11. Политички партии во САД....297
11.1. Идеолошки разлики помеѓу Демократската и Републиканската партија....300
11.2. Структура на партиското гласачко тело....301
11.3. Организациона поставеност на Републиканската и Демократската партија на САД 302
11.4. Причини за двопартизмот во САД....307
11.5. Трети политички партии во САД 309
12. Групи за притисок....315

IV. ПОЛИТИЧКИОТ СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА ФРАНЦИЈА....322
1. Неколку факти за Република Франција 322
2. Уставно-правно обликување на политичкиот систем на Република Франција 324
2.1. Период 1791–1848 година (Првата француска република; Монтањарскиот устав, царството на Наполеон Бонапарта и Јулската монархија) 324
2.2. Втората француска република (1848-1852) и второто царство 1852-1870 година 330

2.3. Парискaта комуна и создавање на Третата француска република 331
2.4. Третата француска република и Устав од 1875 година 334
2.5. Четвртата француска република 1946–1958 година 336
2.6. Уставот од 1958 година и периодот на Петтата француска република 339
3. Вертикална организација на власта 342
3.1. Унитарна држава 343
3.1.1. Региони во Франција 344
3.1.2. Департмани во Франција 345
3.1.3. Општини во Република Франција 348
4. Хоризонтална организација на власта 351
4.1. Извршна власт во Република Франција 351
4.2. Претседател на Република Франција 352
4.2.1. Избори за Претседател во 2017 година во Република Франција 358
4.2.2. Одговорност и можност за импичмент на Претседателот на Републиката 359
5. Влада на Република Франција 361
5.1. Позиција на премиерот и состав на владата 363
6. Парламент на Република Франција 368
6.1. Национално собрание на Република Франција 368
6.2. Сенат на Република Франција 373
6.2.1. Законодавна иницијатива и други надлежности на Сенатот 376
6.2.3. Европска и меѓународна активност на Сенатот и администрација на Сенатот 380
7. Однос помеѓу Парламентот и Владата на Република Франција 382
8. Одговорност на владата 385
9. Уставен совет (Le Conseil constitutionnel) 388
9.1. Постапка пред Уставен совет 389
9.2. Организација и овластувања на Уставниот совет 390
9.3. Природа и ефекти на одлуките на Уставниот совет 392
10. Судови во Република Франција 395

10.1. Првостепени судови 395
10.1.1. Граѓански судови 395
10.1.2. Кривични судови 398
10.2. Второстепени судови 399
10.3. Административни судови 400
10.4. Касационен суд (Cour de cassation) 400
10.5. Јавно обвинителство на Република Франција 404
11. Државен совет (Conseil d'État) 405
12. Економски, социјален и еколошки совет 409
13. Политички партии во Република Франција 413
13.1. Движење „Напред" (En Marche) 416
13.2. Демократско движење (Le Mouvement démocrate – MoDem) 417
13.3. Унија за народно движење (Union pour un mouvment populaire – UMP) 418
13.4. Унија за демократска Франција (L'Union pour la démocratie française – UDF) 419
13.5. Национален фронт (Front national – FN) 420
13.6. Социјалистичка партија (Parti Socialiste – PS) 423
13.7. Комунистичка партија на Франција (Parti communiste français, PCF) 426
14. Општ преглед и дилеми за карактерот на Петтата француска република 429

V. ПОЛИТИЧКИОТ СИСТЕМ НА НАРОДНА РЕПУБЛИКА КИНА 431
1. Неколку факти за НР Кина 431
2. Краток осврт на различните гледишта на кинескиот политички систем 434
3. Фази во историскиот и во политичкиот развој на НР Кина 436
3.1. Предреволуционерен период 436
3.2. Револуционерен период 437
3.3. Постреволуционерен период 441
3.3.1. Првата фаза на постреволуционерниот период 441
3.3.2. Втората фаза на постреволуционерниот период 443

3.3.3. Третата фаза на постреволуционерниот период 446
3.3.4. Четвртата фаза на постреволуционерниот период: Уставот од 1982 година 447
4. Вертикална организација на власта 454
4.1. Провинции во НР Кина 456
4.2. Автономни региони во НР Кина 457
4.3. Специјални административни региони (SAR) 458
4.4. Општини директно подредени на централната власт. 459
4.5. Локални народни конгреси и локална народна влада на различни нивоа во НР Кина 460
4.6. Комитети на месно ниво 464
4.7. Органи на самоуправа на националните автономни области на НР Кина 464
5. Хоризонтална организација на власта 466
5.1. Структура на органите на државната власт во НР Кина 466
5.2. Национален народен конгрес (ННК) на НР Кина 467
5.3. Состаноци и процедури на Националниот народен конгрес (ННК) 471
5.4. Пратенички прашања и истражни комисии на Националниот народен конгрес 473
5.5. Постојан комитет на Националниот народен конгрес на НР Кина 474
5.6. Состаноци на Постојаниот комитет и процедури 477
6. Претседател на Народна Република Кина 479
7. Државен совет или Централна народна влада 479
8. Централна воена комисија 482
9. Народни судови и обвинителства 482
10. Политички партии во НР Кина 483
10.1. Комунистичка партија на Кина (КПК) 484
10.1.1. Пленарни сесии на Централниот комитет на Комунистичката партија на Кина 488
10.2. Останати политички партии во НР Кина 492

VI. ПОЛИТИЧКИОТ СИСТЕМ НА РУСКАТА ФЕДЕРАЦИЈА 498
1. Неколку факти за Руската Федерација 498
2. Кратка историја на Русија 500

3. Устав на Руската Федерација 505
4. Вертикална организација на власта 507
4.1. Федеративно уредување 508
4.2. Уставни овластувања на Руската Федерација и субјектите на Федерацијата 513
4.3. Локална самоуправа 515
5. Хоризонтална организација на власта 518
5.1. Федерално собрание на Руската Федерација 518
5.1.1. Горен дом - Совет на Федерацијата 518
5.1.2. Долен дом - Државна дума 522
5.1.2.1. Совет на Државната дума 526
5.1.2.2. Раководство на администрацијата на Државната дума 527
5.2. Законодавна иницијатива 528
6. Претседател на Руската Федерација 530
6.1. Извршна канцеларија на Претседателот на Руската Федерација 535
6.2. Државен совет на Руската Федерација 536
6.3. Претседателски комисии, совети и други органи и тела 537
6.4. Совет за безбедност на Руската Федерација 538
7. Влада на Руската Федерација 539
8. Судови во Руската Федерација 548
8.1. Уставен суд на Руската Федерација 548
8.2. Врховен суд на Руската Федерација 551
8.3. Федерални арбитражни судови во Руската Федерација 553
8.4. Јавен обвинител на Руската Федерација 555
9. Политички партии во Руската Федерација 558
9.1. Единствена Русија 558
9.2. Комунистичка партија на Руската Федерација 563
9.3. Либерал-демократска партија 567
9.4. Праведна Русија 569

VII. СОБРАНИСКИОТ СИСТЕМ ВО ШВАЈЦАРИЈА 571
1. Неколку факти за Швајцарија 571
2. Создавање на Швајцарија 575

3. Уставите на Швајцарија од 1848 и 1874 година 578
4. Уставот на Швајцарија од 1999 година 582
5. Вертикална организација на власта 585
5.1. Конфедеративна Швајцарија 585
5.2. Кантони во Швајцарија 590
5.2. Локална самоуправа во Швајцарија 592
6. Хоризонтална организација на власта 596
6.1. Сојузно (федерално) собрание на Швајцарската Конфедерација 596
6.2. Национален совет на Сојузното собрание на Швајцарија 602
6.3. Совет на држави на Сојузното собрание на Швајцарија 605
7. Сојузен совет на Швајцарија 607
8. Претседател на Швајцарската Конфедерација 611
9. Однос помеѓу законодавната и извршната власт во Швајцарија 612
10. Сојузна канцеларија 614
11. Федерални (сојузни) судови во Швајцарија 615
11.1. Федерален врховен суд (The Federal Supreme Court) 615
11.2. Федерален кривичен суд (The Federal Criminal Court) 620
11.3. Федерален административен суд (The Federal Administrative Court) 622
11.4. Федерален патентен суд – (The Federal Patent Court) 625
12. Политички партии во Швајцарија 629
12.1. Швајцарска народна партија (Schweizerische Volkspartei – SVP) 630
12.2. Социјалдемократска партија на Швајцарија (Social Democratic Party) 633
12.3. Слободна демократска партија (Free Democratic Party – FDP) 636
12.4. Христијанско-демократска народна партија на Швајцарија (Christlichdemokratische Volkspartei der Schweiz – CVP) 638
13. Облици на непосредна демократија во Швајцарија 642
14. Неколку дополнителни факти околу остварувањето на правото на глас во Швајцарија и правото на глас на жените 645

VIII. ПОЛИТИЧКИОТ СИСТЕМ НА СОЈУЗНА РЕПУБЛИКА ГЕРМАНИЈА....648
1. Неколку факти за Сојузна Република Германија 648

2. Кратка историја на развојот на германскиот политички систем .. 650
2.1. Прво Германско Царство од 800 до 1806 година 650
2.2. Второ Германско Царство од 1871 до 1918 година 654
2.3. Трето Германско Царство (Третиот Рајх 1919–1933) – Создавање на Вајмарската Република и нејзината трансформација во тоталитарен систем 660
3. Уставноправно обликување на Германската држава 663
3.1. Устав од 1849 година – Франкфуртски устав 664
3.2. Устав од 1871 година 667
3.3. Вајмарски устав од 1919 година 668
3.4. Основен закон на Германија од 1949 година 672
4. Вертикална организација на власта 674
4.1. Германски федерализам 675
4.2. Кооперативен федерализам 676
4.3. Административна поделба на СР Германија 678
4.4. Локална самоуправа во СР Германија 682
4.4.1. Модели на организација и функционирање на германската локалната власт 685
5. Хоризонтална организација на власта 686
5.1. Парламент на СР Германија 687
5.1.1. Бундестаг на Сојузна Република Германија 687
5.1.1.1. Надлежност, извршни и помошни тела, парламентарни комисии и секретари и администрација на Бундестагот на СР Германија 693
5.1.1.2. Парламентарен комесар за вооружените сили 698
5.1.2. Бундесрат на СР Германија 699
5.1.2.1. Претседател и Президиум на Бундесратот 700
5.1.2.2. Постојан советодавен совет и Секретаријат на Бундесратот 702
5.1.2.3. Пленарна сесија и Комисии (комитети) на Бундесратот 703
5.2. Влада на Сојузна Република Германија 706
5.3. Прашање на одговорност и доверба на извршната власт во СР Германија 710

5.4. Законодавни и извршни органи на власта во федералните држави (покраини) на СР Геранија 714
5.5. Претседател на Сојузна Република Германија 715
6. Судство во СР Германија 719
6.1. Сојузен уставен суд 719
6.2. Сојузен суд на правдата 722
7. Изборен систем во СР Германија 723
8. Политички партии во СР Германија 727
8.1. Демократско-христијанска унија – CDU 729
8.2. Христијанско-социјална унија на Баварија (CSU) 731
8.3. Социјалдемократска партија (SPD) 733
8.4. Слободна демократска партија-либерали (FDP) 736
8.5. Алијанса 90/Зелени (Alliance 90/The Greens – GRÜNE) 739
8.6. Левица – Die Linke 741
8.7. Алтернатива за Германија (АФД) 745
9. Избори за Бундестагот во СР Германија во 2013 и 2017 год 746

IX. ПОЛИТИЧКИОТ СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА ИТАЛИЈА 748
1. Неколку факти за Република Италија 748
2. Кратка историја на Република Италија 750
2.1. Период на создавање на Стариот Рим 751
2.2. Италија во периодот од Стариот век до обединувањето во XIX век и создавање на Италијанската Република 754
2.3. Република Италија по Втората светска војна 759
3. Устав на Република Италија 762
4. Вертикална организација на власта 764
4.1. Унитарна, парламентарна и демократска Република 764
4.2. Региони во Република Италија 766
4.3. Провинции во Република Италија 770
4.4. Локална самоуправа во Република Италија 771
5. Хоризонтална организација на власта 774
5.1. Парламент на Република Италија 774
Дом на пратеници (Camera dei Deputati) 776
5.1.1.1. Внатрешна организација и функционирање на Домот на пратеници 780
5.1.1.2. Комисии на Домот на пратениците 783

5.1.1.3. Парламентарни групи на Домот на пратениците, пратенички прашања и меѓународна активност на Домот 786
5.1.2. Сенат на Република Италија (Senato della Repubblica) 788
5.1.2.1. Постојани, истражни, специјални и заеднички комисии на Сенатот 792
5.1.2.2. Парламентарни групи и овластувања на Сенатот и на сенаторите 794
5.1.3. Италикум – обид за изборна реформа во Република Италија во Домот на пратениците 797
6. Совет на министрите (влада) на Република Италија 799
6.1. Формирање на Советот на министрите 801
6.2. Претседател на Советот на министрите 803
6.3. Организациона структура на Советот на министрите 804
6.4. Претседателство на Совет на министрите 805
6.5. Декрети на Советот на министрите 806
7. Претседател на Република Италија 807
8. Хоризонтална организација на власта во регионите, провинциите и општините во Република Италија 810
9. Префектски систем 814
10. Уставен суд на Република Италија 814
10.1. Претседателство на Уставниот суд 817
10.2. Административна организација на Уставниот суд 818
10.3. Надлежност на Уставниот суд 818
11. Институции на непосредна демократија во Република Италија 820
12. Италијански мултипартизам 821
13. Политички партии во Република Италија 823
13.1. Христијанско-демократска партија 823
13.2. Напред, Италија (Forza Italia) 824
13.3. Северна лига (Lega Nord) 825
13.4. Демократска партија (Partito Democratico – PD) 826
13.5. Движење „Пет ѕвезди“ (The Five Stars Movement – M5s) 827
13.6. „Браќа на Италија“ (Fratelli d'Italia – FdI) 829
13.7. Други помали политички партии и политички коалиции 829

X. ПОЛИТИЧКИОТ СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА ИНДИЈА........................833
1. Неколку факти за Индија........................833
2. Краток приказ на историјата на Република Индија........................836
2.1. Создавање на Империјата Индија и стекнување независност на Индија (1876–1947)........................840
2.2. Развој на Индија по добивањето на независност........................843
3. Устав на Република Индија........................846
4. Вертикална организација на власта........................852
4.1. Концепт на индиската федерација и односите меѓу централните власти и властите во федералните држави-членки........................853
4.2. Статус и позиција на федералните држави-членки и на обединетите територии во Индија........................856
5. Кооперативен федерализам........................859
6. Хоризонтална организација на власта........................870
6.1. Дом на граѓаните – народот (Lok Sabha)........................870
6.1.1. Час за поставување прашања од страна на пратениците........................878
6.1.2. Законодавна иницијатива на членовите на Лок Сабха и други права........................884
6.1.3. Начин на гласање во Домот на народите (Лок Сабха)...888
6.1.4. Постојани и ад хок комисии на Домот на народите (Лок Сабха)........................889
6.2. Дом на држави или Совет на држави – (Rajya Sabha)........................890
6.2.1. Специјални овластувања на Советот на држави........................894
6.2.2. Час за поставување пратенички прашања во Советот на државите........................897
6.3. Односи помеѓу двата дома на Индискиот парламент........................898
6.4. Индиска парламентарна група........................899
7. Претседател на Република Индија........................900
8. Совет на министрите на Индија........................907
9. Судството и судовите во Индија........................910
9.1. Врховен суд на Индија........................911
9.2. Висок суд во Индија........................916
9.3. Окружни судови во Индија........................918
9.4. Селски судови во Индија........................920
10. Избори во Индија........................921

11. Политички партии во Индија 924
11.1. Индиски национален конгрес (INC) или Конгресна партија...926
11.2. Бхаратија Џаната партија (BJP) 936
11.3. Комунистичка партија и Комунистичко-марксистичка партија...943
11.4. Самајвади партија 944
11.5. Телегу Десам партија...945

XI. ПОЛИТИЧКИОТ СИСТЕМ НА КРАЛСТВОТО БЕЛГИЈА 946
1. Неколку факти за Белгија...946
2. Кратка историја на Белгија...948
3. Устав на Кралство Белгија...954
4. Државни реформи во Белгија кон крајот на XX и почетокот на XXI век 959
5. Политичка криза во Белгија по изборите во 2007 и 2010 год......965
5.1. „Договор на пеперутката“ – шеста државна реформа 967
5.2. Дилеми околу уставно-правните последици на „Договорот на пеперутката“ 969
6. Организација на политичката власт 971
6.1. Вертикална организација на власта во Белгија 972
6.2. Белгиска федерација...973
6.3. Заедници во Белгија 977
6.4. Региони во Белгија 978
6.5. Општини во Белгија 980
6.6. Провинции во Белгија...983
7. Хоризонтална организација на власта 987
7.1. Монарх на Белгија 988
7.2. Федерален парламент на Кралство Белгија 994
7.2.1. Претставнички дом 994
7.2.1.1. Заседанија на Претставничкиот дом и комитети (комисии) на домот 998
7.2.1.2. Начин на одлучување во Претставничкиот дом 1000
7.2.2. Сенат 1002
7.3. Федерална Влада на Белгија 1006
7.4. Парламенти и влади на регионите и заедниците 1009

7.4.1. Парламент и влада регионот Брисел-Капитал 1009
7.4.2. Парламент и влада на Фламанскиот регион 1012
7.4.3. Парламент и влада на регионот Валонија 1016
7.4.4. Парламент и влада на Француската заедница во Валонија (на Федерацијата Валонија-Брисел).............. 1019
7.4.5. Парламент и влада на германската заедница во Белгија 1021
8. Организација на судската власт во Белгија 1024
8.1. Видови судови во Белгија 1026
9. Политички партии во Белгија 1030
9.1. Нова фламанска алијанса (N-VA) 1030
9.2. Фламански демохристијани – Christian Democratic and Flemish (CD&V)... 1033
9.3. Отворени фламански либерали и демократи – Open Flemish Liberals and Democrats (VLD)........................... 1035
9.4. Социјалистичка партија (Socialistische Partij Anders – Sp.a или Socialist Party Differently)... 1037
9.5. Социјалистичка партија – Parti socialiste (PS) 1038
9.6. Реформистичко движење – Mouvement Réformateur (MR) . 1042
9.7. Други помали политички партии... 1043

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА И ДРУГИ ИЗВОРИ НА ИНФОРМАЦИИ 1047

ПРЕДГОВОР

Книгава „Современи политички системи", како несериска и оригинална публикација во еден том, е индивидуален мошне обемен труд, плод на повеќегодишно истражување и научно проучување на создавањето и тековното функционирање на политичките системи во светот. Трудов претставува обид да им се понуди на студентите и на пошироката јавност можност на едно место да се запознаат со поимот политички систем и со неговата опфатност, со конкретни политички системи кои функционираат во државите предмет на анализа во книгава, со нивната историја и уставно-правен развој, со вертикалната и хоризонталната поставеност на организацијата на власта, со поставеност на судството, со историјата на изборите и видовите изборни системи како и со политичките партии, нивната позиционираност и организациона и структурна поставеност во рамките на системите во кои функционираат. Свесен дека ваквите обемни научни и популарни дела најчесто се резултат на тимски пристап зад кој стојат одредени научни и други институции, јас, ентузијастички и храбро се впуштив во оваа научна авантура со надеж дека резултатите од вложениот труд ќе имаат ист ефект као и трудовите или проектите каде што како автори се јавуваат повеќемина.

Интересот за проучување на оваа проблематика потекнува уште од моите студентски денови пред, за време, и по на полагањето на предметот *современи политички системи* на Правниот факултет во Скопје, за да добијам конкретна можност за презентација и промоција на акумулираното знаење на предметната материја со изборот во звањето доцент по предметот *компаративни уставни и политички системи*. Изборот истовремено значеше и отворена врата и можност за потемелно научно проучување на предметната проблематика. Сознанието дека детаљната елаборација и сеопфатното проучување на современите политички системи во науката и во практиката денес добиваат сѐ повеќе во тежина и значење, беше мотив повеќе да се впуштам во ,,борба" со овој предизвик.

Иако оваа предметна материја се изучува на мал број факултети и универзитети во нашава држава, желбата да се остави своја лична трага и белег, како и да се даде достоен научен придонес во развојот на политичко-правните науки во Република Македонија, беше и остана многу поголема од која било друга сатисфакција. Дополнителна мотивација да го напишам овој, од секој аспект обемен и комплексен труд, лежи и во фактот што во нашава држава постојат мал број трудови од оваа област,

како и желбата „сликата" за функционирање на политичките системи на големите држави, во облик на книжевна нарација да им ја приближам на што е можно поширок круг граѓани во државава, па и пошироко. Посебно ќе бидам задоволен доколку содржината на трудов го предизвика вниманието на сите оние кои професионално се занимаваат со политика поради фактот што малкумина од нив воопшто знаат како функциоира еден уставен и политички систем во некоја од државите на кои постојано се повикуваат во нивните излагања.

Содржина на овој обемен научно-енциклопедистички труд, како што кажува и неговиот наслов, се политичките системи на големите држави, и тоа: Обединетото Кралство Велика Британија и Северна Ирска, САД, Франција, Кина, Русија, Швајцарија, Германија, Италија, Индија и Белгија. Редоследот на политичките системи во трудов не е заснован на некој посебен методолошки пристап, ниту пак на некој посебен критериум кој се употребува за класификација на политичките системи од причина што се работи за случаен редослед направен уште од самиот старт на прибирање на материјалот за проучување.

Делово содржи 11 наслови (глави), од кои првиот е Вовед, кој е поделен во два дела. Првиот дел од Воведот е посветен на научна експликација и на дефинирање на поимот политички систем, на сродните негови поими кои честопати низ времето и во секојдневната практика се употребуваат како синоними и на основната класификација на видовите политички системи. Вториот дел е теоретска елаборација на разните видови политички системи според внатрешната организација и меѓусебниот однос на законодавната, извршната и судската власт. Поконкретно кажано, се работи за теоретски приказ на основните постулати на заснованост на параламентарниот, претседателскиот, мешовитиот (полупретседателски) и собранискиот систем, од аспект на нивното настанување, еволуцијата низ вековите, нивните главни обележја и облиците на појавност. Останатите десет составни наслови се однесуваат на детаљна и обемна разработка и приказ на политичките системи на посочените држави. Методолошкиот пристап при проучувањето на системите е идентичен за сите држави. Заради полесно запознавање и воведување на читателот во содржината на политичкиот систем, поточно со државата во која функционира тој систем, секој наслов започнува со краток опис на предметната држава преку презентирање на голем број статистички, географски, економски, демографски, финансиски и други податоци, по што следува кратка хронологија на создавање на државата и нејзиниот уставно-правен развој.

Едно вакво дело од овој тип не би можело да ја има својата вредност и значење доколку во него не се детаљно разработени актуелните устави на државите, како и хронологијата и историјатот на донесување

на највисокиот акт и актот со најсилно правно дејство во една држава. Токму поради тоа, содржината на овој труд е збогатена со анализа на содржината и приказ на структурата на актуелните устави и на уставите и уставните документи кои им претходеле низ историјата. Запознавањето со содржината и структурата на уставите преку чии правила се воспоставени институциите и начинот на нивно функционирање и нивните меѓусебни односи му ја дава почетната слика на читателот за воспоставениот политички систем. Централно место во содржината на книгава *Современи политички системи* зазема делот кој се однесува на хоризонталната и вертикалната организација на власта. Вертикалната организација на власта ги опфаќа: обликот на уредување на државата, административно-територијалната поделба и локалната самоуправа, односно односите помеѓу повисоките и пониските нивоа на политичко-територијалната организација на општеството. Хоризонталната организација на власта се однесува на законодавната, извршната и судската власт, поточно на нивните овластувања и меѓусебни односи или, поинаку кажано, се однесува на принципот на поделба на власта и на меѓусебната рамнотежа и контрола на институциите на власта. Изборниот и партискиот систем, како и функционирањето на релевантните политички партии, нивниот развој, организационата и структурната поставеност во соодветните држави се исто така дел од содржината на книгава.

Од проучувањето на поставеноста и функционирањето на политичките системи недвосмислено може да се дојде до следниве неколку заклучоци што се мошне актуелни во поновово време. Прво, и покрај фактот што некои држави имаат слични или исти уставни одредби кои се однесуваат на поставеноста, организацијата и односите меѓу органите на власта, сепак тие во практиката функционираат различно. Иста или слична уставна поставеност на еден систем на организација на власта не е доволна гаранција и елемент за идентично функционирање на системите, од причина што одвивањето на политичките процеси, како и практикувањето на власта, си има свое влијание кое исто така учествува во физиономирањето на системот. Затоа секој оној кој сака да анализира, да коментира или сака да донесе одреден заклучок по однос на функционирањето на еден политички систем, ќе мора да ги има предвид не само уставноправните норми и решенија туку и воспоставената политичка практика на дејствување и функционирање. Второ, без разлика на уставната поставеност на хоризонталната организација на системот на власт во една држава, мошне впечатлив е трендот највисокиот претставнички дом на граѓаните сè повеќе да добива второстепено значење, наспроти сè подоминантната позиција на извршната власт. Законодавната иницијатива и целокупниот политички процес сè повеќе ѝ припаѓаат и во голема мера зависат од извршната

власт, а избраните претставници на граѓаните во законодавниот дом сè повеќе стануваат декор, односно ревносни извршители на политиките и на дневно-политичките барања на извршната власт. Трето, поради сè подоминантната и одлучувачка улога на извршната власт, доаѓа до сериозно нарушување на основната суштина на начелото на поделба на власта, проблем со кој овде малку се занимавам, но кој сигурно ќе биде предмет на истражување во блиска иднина.

Делово располага со голем број податоци (по денови, години, бројки и проценти) за одржаните избори на сите нивоа во една држава, за бројот и процентот на добиени гласови на изборите на релевантните политички партии за законодавниот дом, за резултатите на претендентите за највисоката државна позиција во секоја држава, податоци за претседателите на политичките партии, за претседателите и потпретседателите на владите на државите, како и за нивната идеолошка профилација. По денови и години нотирани се сите измени и дополнувања на актуелните устави, на измените и дополнувањата на законската и друга правна материја што ги регулира поставеноста и функционирањето на политичките институции, како и голем број други дополнителни податоци (според мене дури и премногу) кои ја докомплетираат „сликата" за политичките системи. Ревноста во истражувањето, но и истрајноста со цел да се комплетира целокупната претстава одат дотаму што во содржината се вградени сите можни податоци и измени и дополненија на правната регулатива заклучно со септември 2018 година.

Со оглед на фактот што уставите на дел од државите што се предмет на содржината на овој труд се постари повеќе од еден век, на еден друг дел актуелните устави им датираат од периодот по завршувањето на Втората светска војна, а на трети, од пред крајот на XX век, постојаните промени на меѓусебниот однос на релацијата законодавна-извршна власт кои доведуваат до поголеми или помали деформации и мутации на уставно воспоставените системи на хоризонтална и вертикална организација на власт ја налагаат потребата од нивно постојано следење и проучување. Поради тоа, истражувањето и проучувањето на политичките системи не завршува овде и тука со оваа книга, туку напротив продолжува и понатаму, со несмалено темпо и ентузијазам. И затоа на читателите на овој труд им заблагодарувам за времето што ќе го одвојат за да се запознаат со напишаното, парафразиријаќи ги зборовите на големиот римски мислител и писател Квинт Хорациј Флак (*Quintus Horatius Flaccus,* 65-8 п.н.е.): ,,До видување, пријатели мои! Кога ќе прочитате и дознаете нешто подобро, Ве молам јавете ми за да можам да го прочитам и јас. А доколку не дознаете такво нешто, тогаш за нас добро е и ова дело".

Јове Кекеновски, септември 2017 год.
Скопје, Република Македонија